

НАДАННЯ ПОСЛУГ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ФЕРМЕРСЬКИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ З МЕТОЮ ЗДІЙСНЕННЯ ЇХ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ТА ПІДВИЩЕННЯ ДОХОДНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті висвітлюються питання надання послуг сільського зеленого туризму підприємствами агросфери на засадах диверсифікації. Обґрунтовано їх доцільність, джерела ресурсів та можливості. Здійснено оцінку переваг і ризиків. Визначено напрями імплементації послуг та вклад у забезпечення фінансово-економічної стійкості фермерських господарств. Виявлено засоби позитивного впливу на розвиток сільських територій у цілому.

Ключові слова: фермерські господарства, доходність, диверсифікація, діяльність, послуги, сільський зелений туризм, імплементація, напрями, управління.

Summary. The article deals with the issues of providing rural green tourism services to agrosphere enterprises on the basis of diversification. Their feasibility, sources of resources and opportunities are substantiated. An assessment of the benefits and risks. The directions of implementation of services and contribution to ensuring financial and economic stability of farms are determined. The means of positive influence on the development of rural areas as a whole are revealed.

Key words: farms, profitability, diversification, activity, services, rural green tourism, implementation, directions, management.

Постановка проблеми. Останнє десятиріччя суспільної життєдіяльності в Україні, незважаючи на відомі загрози на рівні національної та фінансово-економічної безпеки, характеризується зростанням обсягів та розширенням напрямів і видів надання туристичних послуг населенню. Тому зростання попиту на послуги сільського зеленого туризму, яке також спостерігається останніми роками, призводить до переконання, що туристичні функції можуть бути важливою частиною раціонального використання природних і трудових ресурсів у процесі функціонування не тільки спеціалізованих підприємств, але й малих та дрібних аграрних і домогосподарств, передусім фермерських та селянських. При цьому значний туристичний потенціал практично всіх сільських територій їх розміщення оцінюється як значний та різноманітний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що проблеми вивчення туристичної діяльності, сільського зеленого туризму знаходяться у полі зору провідних науковців-економістів: Н. Гордецької, Ф. Заставного, Ю. Зінько, О. Єрмакова, М. Костриці, Л. Лендела, В. Липчука, Л. Мармуль, І. Романюк, М. Рутин-

ського, О. Сарапіної, Л. Чернюк, Б. Фіногеева та ін. У їх працях розглядаються питання змісту й функцій туристичної діяльності, у т. ч. на рівні сільських територій, рентабельності послуг сільського зеленого туризму, їх структури та напрямів надання. Так само і навіть значно більше уваги з огляду на виробничо-економічну значимість надається дослідженню фермерських та особистих селянських домогосподарств населення. Вони розглядаються як основа формування середнього класу на селі, значні виробники продовольства, учасники аграрного ринку.

Але варто розглянути питання, яким чином і якою мірою туризм може стати функцією соціально-економічної діяльності в традиційних аграрних регіонах з метою збільшення зайнятості населення, використання вільних ресурсів агроформувань та підвищення їх доходності на засадах диверсифікації. Це тим більше слушно, що послуги сільського зеленого туризму зменшують ризики й чинники невизначеності основного виробництва, його сезонність, господарське навантаження на природу. Також вони сприяють виконанню важливих соціальних функцій із забезпечення відпочинку населення за помірними

© М. М. Ігнатенко, Л. О. Мармуль, 2017

Бібліографія ДСТУ:

Ігнатенко М. М. Надання послуг сільського зеленого туризму фермерськими господарствами з метою здійснення їх диверсифікації та підвищення доходності діяльності / М. М. Ігнатенко, Л. О. Мармуль // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. — 2017. — № 3 (39). — С. 50–53.

References (APA):

Ihnatenko, M. M., Marmul, L. O. (2017). *Nadannia posluh silskoho zelenoho turizmu fermerskymy gospodarstvamy z metoiu zdiisnennia yikh dyversyfikatsii ta pidvyshchennia dokhidnosti diialnosti* [Providing rural green tourism services to farms in order to diversify them and increase the profitability of activities]. *Visnyk Berdianskoho universytetu menezhmentu i biznesu*, 3 (39), 50–53 (in Ukr.).

цінами в умовах звичного погодно-кліматичного середовища.

Метою статті є обґрунтування розширення діяльності (диверсифікації) й доходності фермерських та особистих селянських господарств населення за рахунок впровадження послуг сільського зеленого туризму, а також виявлення додаткових можливостей і рекомендацій на перспективу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фермерські й особисті господарства країни відіграють особливо важливу роль у виробництві сільськогосподарської та продовольчої продукції (табл. 1).

Як свідчать дані табл. 1, фермерські та особисті господарства здійснюють досить вагомий вклад у виробництво зернових і технічних культур, а також картоплі, плодів, овочів, баштанних культур. Також останнім періодом їх зусилля є досить помітними в органічному й нішевому виробництві. У останньому випадку, це виробництво квітів, лікарських трав, прянощів, насінництво, бджільництво, ставкове рибництво, кролівництво, органічне плодівництво та ягідництво. Вказані напрями діяльності знаменують собою внутрішньогалузеву диверсифікацію діяльності,

Таблиця 1

Обсяги та динаміка виробництва сільськогосподарської продукції в Україні різними агроформуваннями

Агроформування	Сільськогосподарська продукція		У тому числі			
	млн. грн	у відсотках до підсумку	продукція рослинництва		продукція тваринництва	
			млн. грн	у відсотках до підсумку	млн. грн	у відсотках до підсумку
Усі категорії господарств	239467,3	100,0	168439,0	100,0	71028,3	100,0
Сільськогосподарські підприємства, у тому числі	131918,6	55,1	99584,7	59,1	32333,9	45,5
державні сільськогосподарські підприємства	2124,6	0,9	1709,0	1,0	415,6	0,6
недержавні сільськогосподарські підприємства	129794,0	54,2	97875,7	58,1	31918,3	44,9
з них фермерські господарства	18909,3	7,9	17565,4	10,4	1343,9	1,9
Господарства населення	107548,7	44,9	68854,3	40,9	38694,4	54,5

тобто на рівні окремих галузей сільськогосподарського виробництва.

У випадку розвитку підрозділів або функціонально-виробничих ланок первинної доробки, переробки (виробництво муки і круп, сирів, ковбасно-м'ясних виробів, олії, хлібобулочної та плодоовочеконсервної продукції тощо) йдеться про міжгалузеву диверсифікацію виробництва. Також мова може йти про розвиток народних промислів і ремесел, виробництво витворів ужитково-прикладного мистецтва та ін. Тоді розуміється диверсифікація соціально-економічної діяльності [1, с. 139]. Проте найбільш доцільного з економічної точки зору втілення вони зазнають при одночасному розвитку послуг сільського зеленого туризму, отримуючи ринок збуту й реалізації для всіх видів товарів і продуктів.

При цьому для розміщення туристів, їх харчування й транспортування не потрібно особливих додаткових інвестицій. Так, для розміщення можна використовувати житловий фермерський будинок, агрооселю або невеликий готель у разі його наявності на території чи у структурі фермерського господарства. Харчування також може бути здійснюване за рахунок продовольчої продукції фермерських господарств. При цьому йдеться про екологічно чисту, свіжу та якісну їжу. Для трансферу туристів також використовується або може бути використаний особистий тран-

спорт фермерів. У разі розширення діяльності до цього можна залучати працівників не лише із числа членів фермерської або селянської родини, але й сторонніх працівників.

Це дозволить використати додаткову продукцію для реалізації, надавати додаткові послуги з оздоровлення й відпочинку, пізнавально-освітнього й екологічного, спортивного й гастрономічного туризму тощо [2, с. 142]. Що стосується послуг сільського зеленого туризму або агротуризму, тобто здійснення яких безпосередньо пов'язане з аграрним виробництвом, то тільки середнє за всіма показниками фермерське господарство може надати їх понад 30 видів. Це участь у різних сільськогосподарських роботах, спортивних змаганнях та перегонах, святах і подіях, збиранні грибів, ягід, лікарських трав та ін.

Крім того, для сільського зеленого туризму можна використовувати туристичні атракції й дестинації заповідних або природоохоронних територій, культурно-історичні надбаня сільських поселень, найближчих містечок та міст, туристичні маршрути місцевого, національного й міжнародного значення. Це можуть бути атракції, пов'язані із життям і діяльністю видатних людей тієї або іншої місцевості, державних діячів, митців, спеціалістів, винахідників, науковців та ін. Такий підхід дозволить значно знизити ризики й підвищити фінансово-економічні ре-

зультати функціонування аграрних підприємств [3, с. 66].

При цьому імплементація послуг сільського зеленого туризму в аграрні підприємства на засадах диверсифікації вимагає відповідного організаційно-економічного механізму (рис. 1).

Як свідчить рис. 1, для імплементації послуг сільського зеленого туризму важливе значення матиме їх нормативно-законодавче, тобто інституційне, забезпечення, податкова й цінова політика, конкуренція, форми й напрями здійснення [4, с. 91]. Вагому роль відіграють традиції гостинності та гастрономії, здатність сільських родин їх використовувати й впроваджувати. Важливе значення має здійснення фахової підготовки працівників для готельно-ресторанної діяльності хоча б на рівні відповідних курсів, тренінгів, тематичних подій. Це сприятиме стабілізації сільської економіки, зайнятості населення, особливо жінок та молоді, відродженню соціальної інфраструктури сільських територій та їх розвитку загалом.

З іншого боку, воно може сприйматися як вагомий прояв соціальної відповідальності агробізнесу перед суспільством у вирішенні суспільно-економічних проблем сільських громад [5, с. 67]. У районах надмірного господарського на-

вантаження на природне середовище сільський зелений туризм сприяє його зменшенню, дозволяє урізноманітнювати ландшафти, а предметом їх використання виступає не продуктивність, а краса і мальовничість. Для зайнятості сільського населення, вирівнювання деформації структури ринку праці цей вид діяльності є справжнім джерелом додаткових вакансій [6, с. 97]. Тому сільська економіка також буде більш диверсифікованою та стійкою.

Висновки. Впровадження послуг сільського зеленого туризму у діяльність малих агроформувань на засадах диверсифікації є вагомим джерелом збільшення ефективності, конкурентоспроможності й доходності їх розвитку. Воно зменшує ризики основного виробництва у зоні нестійкого землеробства, скорочує його сезонність, дозволяє використовувати існуючі резерви й пожвавлює функціонування сільських громад. Для підвищення їх ефективності в короткі терміни доцільним буде звернення до зарубіжного досвіду країн Європейського Союзу у цій сфері.

Література

1. Биркович В. І. Сільський зелений туризм — пріоритет розвитку туристичної галузі України. Стратегічні пріоритети /

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм надання послуг сільського зеленого туризму у фермерських та в особистих селянських господарствах

В. І. Биркович // Науково-аналітичний щоквартальний збірник. — 2008. — № 1 (6). — С. 138–143.

2. Рутинський М. Й. Сільський туризм / М. Й. Рутинський, Ю. В. Зінко. — К. : Знання, 2008. — 271 с.

3. Лизогуб В. А. Можливості впливу сільського зеленого туризму на функціонування соціальної інфраструктури агропромислового комплексу / В. А. Лизогуб, О. В. Перов // Вісник юридичної академії України ім. Я. Мудрого. — 2010. — № 3. — С. 64–68.

4. Бондар В. В. Агротуризм як вид диверсифікаційного розвитку сільськогосподарського підприємництва / В. В. Бондар, Я. Л. Ганжа // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. — 2014. — № 56. — С. 89–95.

5. Ігнатенко М. М. Стратегії та механізми управління розвитком соціальної відповідальності суб'єктів господарювання аграрної сфери економіки : [монографія] / М. М. Ігнатенко. — Херсон : Айлант, 2015. — 470 с.

6. Мармуль Л. О. Ринок праці та зайнятість населення сільських територій: теорія і практика регулювання : [монографія] / Л. О. Мармуль, І. А. Романюк. — Херсон : Айлант, 2015. — 266 с.

References

1. Byrkovych, V. I. (2008). *Silskyi zelenyi turizm — priorytet rozvytku turystychnoi haluzi Ukrainy. Stratehichni priorytety* [Rural

green tourism is a priority of the development of the tourism industry in Ukraine. Strategic Priorities]. *Naukovo-analitychnyi shchokvartalniyi zbirnyk*, 1 (6), 138–143 (in Ukr.).

2. Rutynskiy, M. Y. & Zinko, YU. V. (2008). *Silskyi turizm* [Rural tourism]. Kyiv, Znannya (in Ukr.).

3. Lyzohub, V. A. & Perov, O. V. (2010). *Mozhlyvosti vplyvu silskoho zelenoho turizmu na funktsionuvannya sotsialnoi infrastruktury ahropromyslovoho kompleksu* [Possibilities of the influence of rural green tourism on the functioning of the social infrastructure of the agro-industrial complex]. *Visnyk yurydychnoi akademii Ukrainy im. Ya. Mudroho*, 3, 64–68 (in Ukr.).

4. Bondar, V. V. & Hanzha, YA. L. (2014). *Ahroturyzm yak vyd dyversyfikatsiinoho rozvytku silskohospodarskoho pidpriemnytstva* [Agricultural tourism as a type of diversification development of agricultural entrepreneurship]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*, 56, 89–95 (in Ukr.).

5. Ihnatenko, M. M. (2015). *Stratehii ta mekhanizmy upravlinnia rozvytkom sotsialnoi vidpovidalnosti subiektiv hospodariuvannya ahrarnoi sfery ekonomiky* [Strategies and mechanisms for managing the development of social responsibility of economic entities of the agrarian sector of the economy]. Kherson, Aylant (in Ukr.).

6. Marmul, L. O. & Romanyuk, I. A. (2015). *Rynok pratsi ta zainiatist naselennia silskykh terytorii: teoriia i praktyka rehuliuвання* [Labor market and rural population employment: theory and practice of regulation]. Kherson, Aylant (in Ukr.).